

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра «Психології» (№ 704)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

М. Є. Жидко М. Є. Жидко
(підпис) (ініціали та прізвище)

« 31 » серпня 2023 р.

СИЛАБУС ОBOB'ЯЗKОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Математичні методи в психології

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 05 Соціальні і поведінкові науки

(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 053 Психологія

(код та найменування спеціальності)

Освітня програма: Психологія

(найменування освітньої програми)

Форма навчання: денна, дистанційна

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Силабус введено в дію з 01.09.2023 року

Харків – 2023 р.

Розробник: Тиньков О. М., доцент каф. 704, к. психол. н., доц.
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь та вчене звання)

_____ (підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри психології
(№ 704)

Протокол № 1 від « 31 » серпня 2023 р.

Завідувач кафедри канд. психол. наук, доц.
(науковий ступінь та вчене звання)

_____ (підпис)

Ю. І. Гулій

_____ (ініціали та прізвище)

Погоджено з представником здобувачів освіти:

здобувачка групи 760пм (каф. 704)

_____ (підпис)

В.А. Переверзева

_____ (ініціали та прізвище)

1. Загальна інформація про викладача

Тиньков О. М., доцент каф. 707, к. психол. н., доц. Викладає в університеті наступні дисципліни:

- Математичні методи в психології;
- Інженерна психологія та ергономіка;
- Авіаційно-космічна психологія;
- Психологія праці.

Напрями наукових досліджень: психологічний відбір операторів; дослідження психофізіологічного стану операторів; розробка методів контролю і управління стану операторів.

2. Опис навчальної дисципліни

Семестр в якому викладається дисципліна –4;

Обсяг дисципліни:

Загальна кількість кредитів ЄКТС – 4,5, загальна кількість годин – 135, лекції - 32 години, практичні заняття - 32 годин (всього аудиторних занять - 64 годин), самостійна робота - 71 годин.

Форми здобуття освіти

Денна, дистанційна, дуальна.

Дисципліна – обов'язкова.

Види навчальної діяльності – лекції, практичні заняття, самостійна робота здобувача.

Види контролю – поточний, модульний та підсумковий (семестровий) контроль (іспит).

Мова викладання – українська.

Необхідні обов'язкові попередні дисципліни (пререквізити) – знання основ загальної психології

Необхідні обов'язкові супутні дисципліни (кореквізити) – знання основ «Інженерна психологія та ергономіка», «Психофізіологія».

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання навчальної дисципліни «Математичні методи в психології» полягає в оволодінні й ознайомленні здобувачів-психологів з основними математичними поняттями і їх використанням, здійсненні аналізу результатів психологічного дослідження, а також ознайомлення з основними сучасними методами статистичного аналізу експериментальних даних і моделювання в психології, засвоєння навиків з використання цих методів. Формувати у здобувачів позитивну мотивацію на використання сучасних

математичних і комп'ютерних методів у фундаментальних і прикладних психологічних дослідженнях і розробках.

Завдання дисципліни «Математичні методи в психології»:

- 1) Вивчення елементів мови математики (множини, граfi і мережі, алгоритми елементи комбінаторики, матриці);
- 2) Формувати уявлення щодо предмету, завдань, напрямів, методів, та перспективи розвитку математичних методів психології;
- 3) Вивчення основних напрямків застосування математичних методів в психології;
- 4) Набуття знань з дисперсійного, кореляційного і факторного аналізів стосовно рішення прикладних задач в психології;
- 5) Проводити статистичну обробку отримуваних експериментальних даних;
- 6) Проводити кількісний аналіз співвідношень емпіричних даних.

Результати навчання. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

1. Елементи мови математики (множини, граfi і мережі, алгоритми елементи комбінаторики, матриці);
2. Основи системного підходу як основної методології застосування математичних методів в психології;
3. Основні напрями застосування математичних методів в психології;
4. Основи психологічних вимірювань, використовувані типи шкал і можливі математичні перетворення для кожної з них;
5. Особливості застосування математичного моделювання при проведенні психологічних досліджень;
6. Елементи дисперсійного, кореляційного і чинника аналізів стосовно рішення прикладних задач в психології;
7. Методи статистичної перевірки гіпотез в психології.

вміти:

1. Проводити прості психологічні вимірювання з використанням вивченого математичного апарату.
2. Виявляти приховані причини, що викликають кореляції спостережуваних подій і вимірюваних величин.
3. Проводити статистичну обробку отримуваних експериментальних даних.
4. Проводити статистичну перевірку гіпотез.

Міждисциплінарні зв'язки: «Психологія праці», «Інженерна психологія та ергономіка», «Психодіагностика», «Експериментальна психологія».

4. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовний модуль 1.

Тема 1. Вступ до дисципліни. Методологічні проблеми взаємозв'язку математики та психології

Значення математики в практичній діяльності психолога. Коротка історія і еволюція застосування математичних методів в психології. Виникнення математичної психології, етапи її розвитку і сучасний стан. Предмет і завдання дисципліни.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- *Обсяг аудиторного навантаження: 4 годин (л – 2, п – 2).*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Тема 2. Основні напрямки застосування математики в психології

Кратка характеристика основних напрямів. Поняття про планування психологічного експерименту і обробку отриманих даних, використання методів математичного моделювання в психології, інформація і психічні процеси, математичні методи в проектуванні діяльності людини, системний аналіз і застосування електронно-обчислювальної техніки в психології. Поняття про дискурсивний, функціональний і структурний підходи застосування математичних методів в психології.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- *Обсяг аудиторного навантаження: 4 годин (л – 2, п – 2).*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Тема 3. Математичне моделювання в психології

Загальні поняття про моделювання. Математичне, фізичне, імітаційне і уявне моделювання. Класифікація математичних моделей, вживаних в психології. Можливості різних математичних методів, їх достоїнства і недоліки. Основні види завдань, що вирішуються в психології за допомогою моделювання. Оцінка точності моделювання. Основні поняття теорії подібності.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- *Обсяг аудиторного навантаження: 4 годин (л – 2, п – 2).*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Модуль 2.

Змістовний модуль 2.

Тема 4. Вимірювання в психології

Поняття про вимірювання. Вимірювання дискретних і безперервних величин. Одновимірні вимірювання; вимірювальні шкали і шкалювання. Види вимірювань. Багатовимірні вимірювання і багатовимірне шкалювання.

Опис об'єктів і вимірювання схожості-відмінності між ними. Погрішності вимірювань; види погрішностей і методи їх оцінки. Аналіз і облік погрішностей в емпіричних дослідженнях.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обсяг аудиторного навантаження: 4 годин (л – 2, п – 2).

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Тема 5. Основні завдання математичної обробки даних в психології

Основні завдання математичної обробки даних в психології. Обчислення характеристик окремої вибірки, порівняння двох вибірок. Перевірка статистичних гіпотез в психологічному дослідженні. Побудова тимчасових рядів.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обсяг аудиторного навантаження: 4 годин (л – 2, п – 2).

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Тема 6. Методи обробки дослідних даних

Статистичний аналіз даних. Порівняльний аналіз - обчислення характеристик окремої вибірки, порівняння двох вибірок. Кореляційний аналіз даних - перевірка рівня зв'язку вибірок в психологічному дослідженні. Застосування статистичного аналізу в психології.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обсяг аудиторного навантаження: 4 годин (л – 2, п – 2).

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Модуль 3.

Змістовний модуль 3.

Тема 7. Основи дисперсійного аналізу

Цілі і завдання дисперсійного аналізу. Приклади завдань дисперсійного аналізу в психології. Умови застосування дисперсійного аналізу. Алгоритми проведення дисперсійного аналізу.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обсяг аудиторного навантаження: 4 годин (л – 2, п – 2).

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Тема 8. Зв'язок випадкових змінних

Аналітичні і кореляційні залежності. Поняття про кореляцію. Коефіцієнт рангової кореляції. Процедури розрахунку коефіцієнтів кореляції. Оцінка значущості коефіцієнта кореляції.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обсяг аудиторного навантаження: 4 годин (л – 2, п – 2).

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Тема 9. Основи факторного аналізу

Поняття про приховані причини і аналіз чинника. Графоаналітична і аналітична факторизація. Фактор, як латентна причина кореляції. Множинність рішень чинників і ротація матриці чинника.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- *Обсяг аудиторного навантаження: 4 годин (л – 2, п – 2).*

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Тема 10. Непараметричні статистичні критерії

Класифікація непараметричних методів. Методи визначення відмінностей в рівні психологічної ознаки. Методи оцінки зрушення ознаки. Виявлення відмінностей в розподілі ознаки. Статистичні критерії. Области застосування непараметричних методів в психології.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- *Обсяг аудиторного навантаження: 4 годин (л – 2, п – 2).*

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Теми практичних занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ до дисципліни. Методологічні проблеми взаємозв'язку математики та психології	2
2	Основні напрямки застосування математики в психології	2
3	Математичне моделювання в психології	2
4	Вимірювання в психології	4
5	Основні завдання математичної обробки даних в психології	4
6	Методи обробки дослідних даних	4
7	Основи дисперсійного аналізу	2
8	Зв'язок випадкових змін	2
9	Основи факторного аналізу	4
10	Непараметричні статистичні критерії	6
	Разом	32

5. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом

6. Методи навчання

Словесні, наочні, практичні.

7. Методи контролю

Поточний контроль (теоретичне опитування й розв'язання практичних завдань), модульний контроль (письмова відповідь на 2 питання за розділами курсу) та підсумковий (семестровий) контроль (іспит).

8. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на лекціях	0	6	0
Робота на семінарських заняттях	0 ... 5	4	0 ... 20
Модульний контроль	0...30	-	0 ... 30
Змістовний модуль 2			
Робота на лекціях	0	6	0
Робота на семінарських заняттях	0 ... 5	4	0 ... 20
Модульний контроль	0...30	-	0... 30
Усього за семестр			0...100

Прийнята шкала оцінювання

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит	Іспит
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру.

Задовільно (60-74). При виконанні модульних контрольних робіт, без принципових помилок, виконано не менш ніж 50 % від загальної кількості питань. Знати зміст основних понять навчальної дисципліни. Вміти за зразком наводити приклади втілення теоретичних знань в практичну площину при виконанні практичних завдань. Вміти за допомогою викладача (додаткові, уточнюючі запитання, допомога у формулюванні думки та т. ін.) розв'язувати задачі прикладного характеру.

Добре (75-89). При виконанні модульних контрольних робіт без помилок виконано не менш ніж 75 % від загальної кількості питань.

Досконало знати зміст основних понять навчальної дисципліни. Вміти самостійно наводити приклади втілення теоретичних знань в практичну площину при виконанні практичних завдань. Вміти логічно, обґрунтовано пояснювати наявність зв'язку між ними (припустимі несуттєві помилки, які студент самостійно виправляє після додаткового уточнення з боку викладача). Вміти без суттєвої допомоги викладача розв'язувати задачі прикладного характеру.

Відмінно (90-100). При виконанні модульних контрольних робіт без принципових помилок виконано не менш ніж 90 % від загальної кількості питань. Досконально знати теоретичний матеріал навчальної дисципліни та вміти застосовувати його при розв'язанні практичних завдань. Відповіді теоретичнообґрунтовані, логічні, з дотриманням культури мови.

9. Політика навчального курсу

Відпрацювання пропущених занять відбувається відповідно до розкладу консультацій, за попереднім погодженням з викладачем. Питання, що стосуються академічної доброчесності, розглядає викладач або за процедурою, визначеною у Положенні про академічну доброчесність.

10. Методичне забезпечення

Підручники, що видані викладачами кафедри

1. Смірнов, Б. А., Научитель О. Д., Костенко Л. І. Математичні методи в психології: навч. посіб / Б. А. Смірнов, О. Д. Научитель, Л. І. Костенко. – Х.: Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського "Харк. авіац. ін-т", 2007. – 57 с.

11. Рекомендована література

Базова

1. Забара, В.Ф., Смирнов Б.А. Математическиметодыисследования и обработкиопытныхданных в психологии : учеб. Пособие / В. Ф. Забара,Б.А. Смирнов. – Х.: [б. и.], 2009. – 386 с.

2. Суходольский, Г. В. Математическиметоды в психологии / Г.В. Суходольский. – Х.: Гуманитарный центр, 2004. – 284 с.

3. Климчук В.О. Математичні методи у психології. Навчальний посібник для студентів психологічних спеціальностей./В.О. Климчук — К.: Освіта України. – 2009. – 288 с..

4. Татьяначиков А. О. Математичні методи в психології: навчальнометодичні рекомендації (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра факультету психології, політології та соціології) ; кафедра психології НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2021. –48 с.

Допоміжна

1. Смирнов, Б. А., Тиньков А. М. Методы инженерной психологии / Б. А. Смирнов, А. М. Тиньков. – Х.: Гуманит. центр, 2008. – 528 с.
2. Математичні методи в психології: Навчально-методичний посібник. – Кіровоград: ПП «Центр оперативної поліграфії» Авангард», 2017. – 112 с.
3. Телейко А.Б. Математико-статистичні методи в соціології та психології: Навч. посіб. / А.Б. Телейко, Р.К. Чорней. – К.: МАУП. 2007. – 421с.